

Διάλεξη 3 - Μνήμη και Μεταβλητές

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Εισαγωγή στον Προγραμματισμό

Θανάσης Αυγερινός

Ανακοινώσεις / Διευκρινήσεις

- Ερωτήσεις στο piazza
 - a. Ελέγχουμε αν η ερώτησή μας έχει ήδη απαντηθεί
 - b. Επιλέγουμε έναν **περιγραφικό** τίτλο για την ερώτησή μας

Την Προηγούμενη Φορά

- Συναρτήσεις και ακεραίους
- Προγράμματα για υπολογισμό βαθμολογίας και παραγοντικού
- Version control, git

Διάλεξη 3 - Μνήμη και Μεταβλητές

Σήμερα:

- Μνήμη στους υπολογιστές
- Δηλώσεις μεταβλητών
- Αναπαράσταση μεταβλητών στην μνήμη
- Τύπωμα μεταβλητών

Bits & Bytes

Bit (binary digit): η μικρότερη μονάδα πληροφορίας σε υπολογιστή - 0 ή 1.

1

0

Byte: ομάδα από bit που αποθηκεύονται σε ένα κελί μνήμης

- Συνήθως κάθε byte είναι 8-bit (octet / οκτάδα)

0	0	1	0	1	0	1	0
---	---	---	---	---	---	---	---

Πόσα διαφορετικά 8-bit bytes μπορούμε να έχουμε;

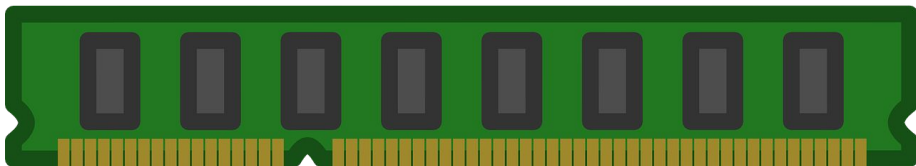
Η Μνήμη Οργανώνεται σε Bytes

Το μέγεθος της μνήμης μετράται σε Bytes:

- **1 KB (KiloByte) = 1.000 Bytes**
- **1 MB (MegaByte) = 1.000.000 Bytes**
- **1 GB (GigaByte) = 1.000.000.000 Bytes**

Μνήμη με
N Bytes

Byte 0	0	0	1	0	1	0	1	0
Byte 1	0	1	0	0	0	0	1	0
Byte 2	1	1	1	0	0	0	1	1
...								
Byte N-1	0	0	0	0	0	0	0	0
Byte N	0	1	1	0	1	0	0	0

Διεύθυνση ενός Κελιού Μνήμης

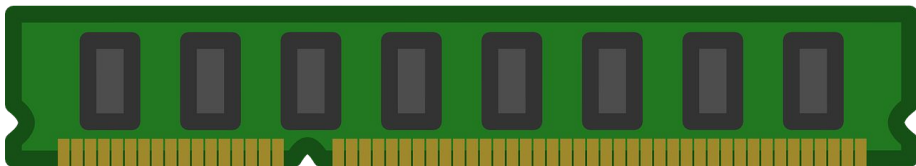
Η θέση ενός κελιού στην μνήμη λέγεται

διεύθυνση (address).

πχ: στην διεύθυνση 2 υπάρχει το byte $11100011_{(2)}$

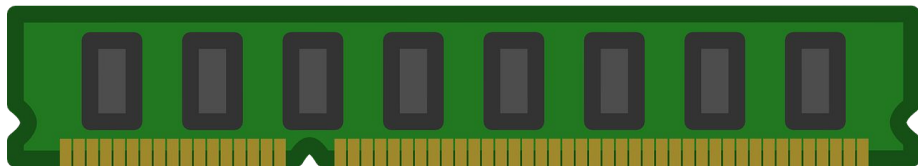
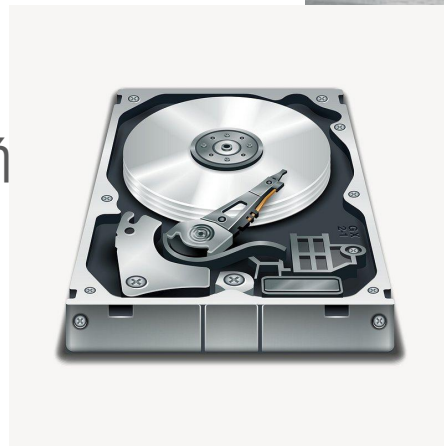
Μνήμη με
N Bytes

Byte 0	0	0	1	0	1	0	1	0
Byte 1	0	1	0	0	0	0	1	0
Byte 2	1	1	1	0	0	0	1	1
...								
Byte N-1	0	0	0	0	0	0	0	0
Byte N	0	1	1	0	1	0	0	0

Κύρια και Δευτερεύουσα Μνήμη

- Η **δευτερεύουσα μνήμη** (*secondary memory*) αποθηκεύει δεδομένα μόνιμα, δηλαδή σε υλικό που τα διατηρεί ακόμα και χωρίς παροχή ρεύματος (σκληροί δίσκοι, flash drives, κτλ)
- Η **κύρια μνήμη** (*primary memory*) αποθηκεύει δεδομένα προσωρινά αλλά επιτρέπει στον επεξεργαστή την άμεση πρόσβασή και επεξεργασία τους

Γενικά όποτε αναφερόμαστε σε "μνήμη" εννοούμε την κύρια μνήμη εκτός αν διευκρινίσουμε περαιτέρω!

Δυαδικοί Αριθμοί

Ένας **δυαδικός αριθμός** εκφράζεται με μια ακολουθία από δύο σύμβολα: το 0 και το 1. Ισοδύναμα, λέμε ότι ο αριθμός εκφράζεται με βάση το 2 / εκφράζεται στο δυαδικό σύστημα / έχει δυαδική αναπαράσταση.

Για παράδειγμα, έστω ο δυαδικός αριθμός: $101010_{(2)}$

Στο δεκαδικό σύστημα ο ίδιος αριθμός γράφεται:

$$1 \times 2^5 + 0 \times 2^4 + 1 \times 2^3 + 0 \times 2^2 + 1 \times 2^1 + 0 \times 2^0 = 42_{(10)}$$

Αντιστρέφοντας την διαδικασία μπορούμε να βρούμε την δυαδική αναπαράσταση οποιουδήποτε δεκαδικού αριθμού.

Δεκαεξαδικοί Αριθμοί και άλλες Βάσεις

Ένας δεκαεξαδικός αριθμός εκφράζεται με μια ακολουθία συνδυασμών από 16 σύμβολα:

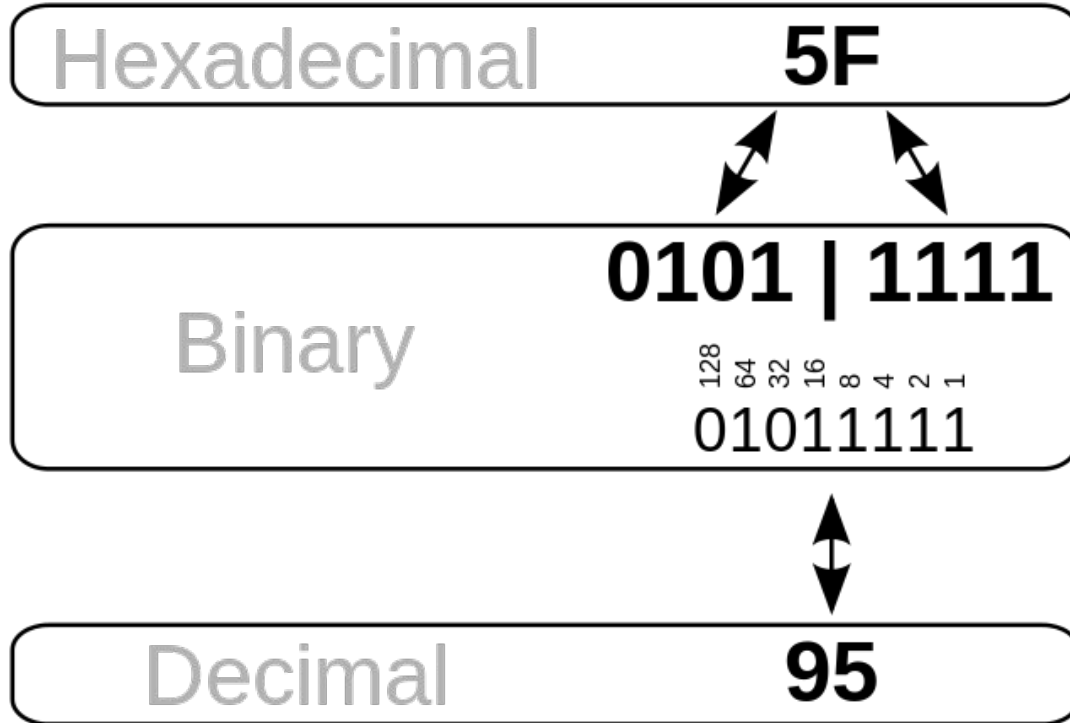
0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, A, B, C, D, E, F

Η μετατροπή ανάμεσα σε συστήματα γίνεται με τον ίδιο τρόπο:

$$2A_{(16)} = 2 \times 16^1 + A \times 16^0 = 42_{(10)}$$

Πόσα ψηφία χρειαζόμαστε στο δεκαεξαδικό σύστημα για να εκφράσουμε ένα byte; Είναι το ίδιο με το δεκαδικό;

Το ίδιο Byte - Διαφορετικά ψηφία σε κάθε βάση

Μεταβλητές και Χρήση Μνήμης

Δήλωση Μεταβλητής (Variable Declaration)

Μεταβλητή είναι ένα τμήμα της μνήμης με συγκεκριμένο **όνομα**.

Η μεταβλητή για να χρησιμοποιηθεί πρέπει να έχει **δηλωθεί** με κάποιον **τύπο**.

Μορφή:

τύπος όνομα;

Ο **τύπος (type)** της μεταβλητής λέει στον μεταγλωττιστή πόση μνήμη να δεσμεύσει για τα περιεχόμενα

Το **όνομα (name)** της μεταβλητής κάνει τον μεταγλωττιστή να διαλέξει την διεύθυνση της μνήμης που θα την αποθηκεύσει

Δήλωση Μεταβλητής (Variable Declaration)

Μεταβλητή είναι ένα τμήμα της μνήμης με συγκεκριμένο **όνομα**.

Η μεταβλητή για να χρησιμοποιηθεί πρέπει να έχει **δηλωθεί** με κάποιον **τύπο**.

Π.χ. 4 bytes
για την x
ξεκινώντας
από το 0

`int x;`

Ο **τύπος (type)** της μεταβλητής λέει στον μεταγλωττιστή πόση μνήμη να δεσμεύσει για τα περιεχόμενα

Το **όνομα (name)** της μεταβλητής κάνει τον μεταγλωττιστή να διαλέξει την διεύθυνση της μνήμης που θα την αποθηκεύσει

Byte 0

0	0	1	0	1	0	1	0
---	---	---	---	---	---	---	---

Byte 1

0	1	0	0	0	0	1	0
---	---	---	---	---	---	---	---

Byte 2

1	1	1	0	0	0	1	1
---	---	---	---	---	---	---	---

Byte 3

1	1	1	0	0	0	1	1
---	---	---	---	---	---	---	---

...

...

Byte N-1

0	0	0	0	0	0	0	0
---	---	---	---	---	---	---	---

Byte N

0	1	1	0	1	0	0	0
---	---	---	---	---	---	---	---

Δήλωση Μεταβλητής (Variable Declaration)

Μεταβλητή είναι ένα τμήμα της μνήμης με συγκεκριμένο **όνομα**.

Η μεταβλητή για να χρησιμοποιηθεί πρέπει να έχει **δηλωθεί** με κάποιον **τύπο**.

`char c;`

Ο **τύπος (type)** της μεταβλητής λέει στον μεταγλωττιστή πόση μνήμη να δεσμεύσει για τα περιεχόμενα

Το **όνομα (name)** της μεταβλητής κάνει τον μεταγλωττιστή να διαλέξει την διεύθυνση της μνήμης θα την αποθηκεύσει

π.χ. 1 byte για την c ξεκινώντας από το N-1

Byte 0	0	0	1	0	1	0	1	0
Byte 1	0	1	0	0	0	0	1	0
Byte 2	1	1	1	0	0	0	1	1
Byte 3	1	1	1	0	0	0	1	1
...	...							
Byte N-1	0	0	0	0	0	0	0	0
Byte N	0	1	1	0	1	0	0	0

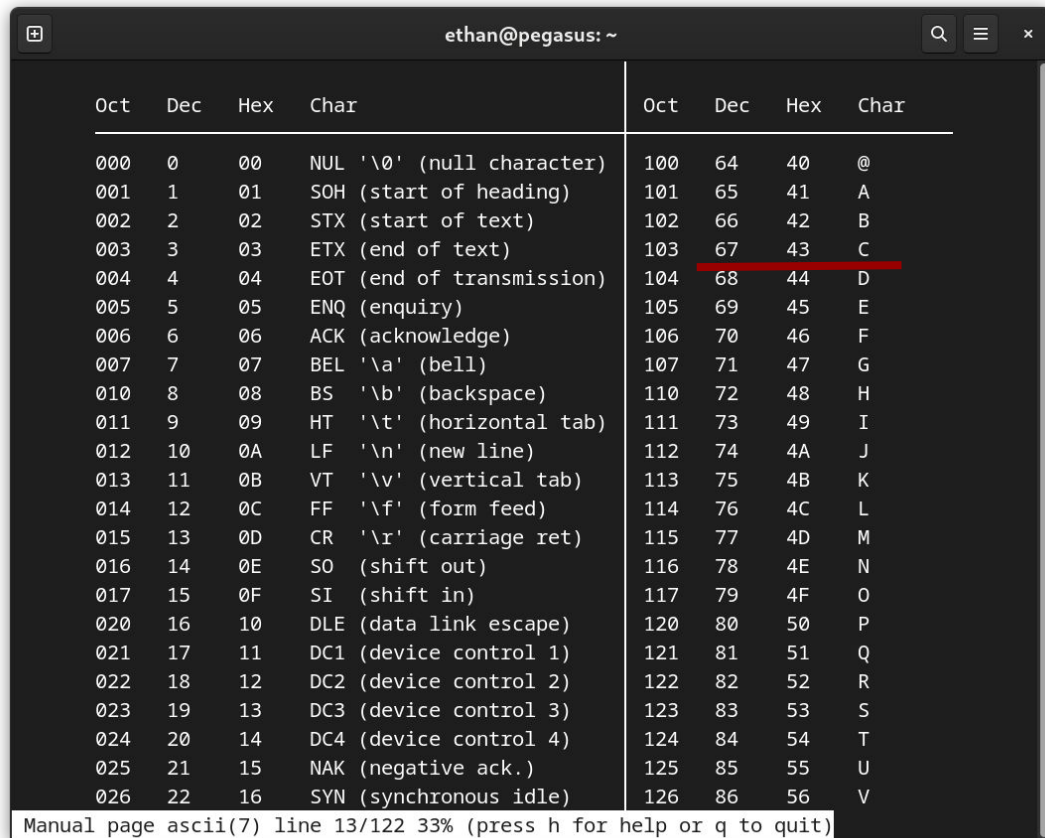
Ερμηνεία Δυαδικών Ψηφίων: Χαρακτήρες ASCII

Τα 8bits ενός char μπορεί να ερμηνευθούν ως χαρακτήρας κειμένου με την αντιστοίχιση του πίνακα [ASCII](#) (man ascii).

π.χ., ο αριθμός $67_{(10)} = 43_{(16)}$

αντιστοιχεί στο γράμμα 'C'

Πόσους διαφορετικούς χαρακτήρες έχουμε στο σύστημα ASCII; Γιατί;

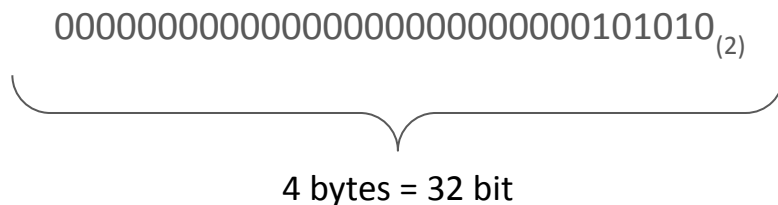

Oct	Dec	Hex	Char	Oct	Dec	Hex	Char
000	0	00	NUL '\0' (null character)	100	64	40	@
001	1	01	SOH (start of heading)	101	65	41	A
002	2	02	STX (start of text)	102	66	42	B
003	3	03	ETX (end of text)	103	67	43	C
004	4	04	EOT (end of transmission)	104	68	44	D
005	5	05	ENQ (enquiry)	105	69	45	E
006	6	06	ACK (acknowledge)	106	70	46	F
007	7	07	BEL '\a' (bell)	107	71	47	G
010	8	08	BS '\b' (backspace)	110	72	48	H
011	9	09	HT '\t' (horizontal tab)	111	73	49	I
012	10	0A	LF '\n' (new line)	112	74	4A	J
013	11	0B	VT '\v' (vertical tab)	113	75	4B	K
014	12	0C	FF '\f' (form feed)	114	76	4C	L
015	13	0D	CR '\r' (carriage ret)	115	77	4D	M
016	14	0E	SO (shift out)	116	78	4E	N
017	15	0F	SI (shift in)	117	79	4F	O
020	16	10	DLE (data link escape)	120	80	50	P
021	17	11	DC1 (device control 1)	121	81	51	Q
022	18	12	DC2 (device control 2)	122	82	52	R
023	19	13	DC3 (device control 3)	123	83	53	S
024	20	14	DC4 (device control 4)	124	84	54	T
025	21	15	NAK (negative ack.)	125	85	55	U
026	22	16	SYN (synchronous idle)	126	86	56	V

Manual page ascii(7) line 13/122 33% (press h for help or q to quit)

Αναπαράσταση Ακεραίων στην Μνήμη

Ο τύπος `int` που αναπαριστά ακεραίους απαιτεί *συνήθως* 4 byte από τον μεταγλωττιστή

Για την μετατροπή τους σε δεκαδικό: $0 \times 2^0 + 1 \times 2^1 + 0 \times 2^2 + 1 \times 2^3 + \dots = 42_{(10)}$

Πόσους διαφορετικούς ακεραίους μπορούμε να αναπαραστήσουμε με 32 bit;

Υπάρχει κάποιο πιθανό πρόβλημα με αυτήν την αναπαράσταση;

Προβλήματα Αναπαράστασης Ακεραίων

1. $2^{32} \sim 4$ δις ακέραιοι ίσως να μην αρκούν για το πρόγραμμά μας
 - Ευτυχώς η C προσφέρει τύπους με μεγαλύτερο μέγεθος (π.χ., 64bit)
2. Υπάρχουν θετικοί και αρνητικοί ακέραιοι. Πως αναπαριστούμε το γεγονός ότι ένας αριθμός είναι αρνητικός στην δυαδική αναπαράσταση; Τι κάνουμε με το πρόσημο;
 - Συμπλήρωμα του 2

Συμπλήρωμα του 2 (Two's complement)

Βασική ιδέα: να αναπαραστήσουμε το πρόσημο με το σημαντικότερο bit του αριθμού ($0 \rightarrow +$, $1 \rightarrow -$). Έστω ένας θετικός δυαδικός αριθμός N . Προκειμένου να πάρουμε την αναπαράσταση του $-N$, ακολουθούμε τα βήματα:

1. Αντίστρεψε (flip) όλα τα bit του N .
2. Πρόσθεσε 1.

Π.χ.: έστω $N = 11_{(10)} = 01011_{(2)}$, τότε το $-N$ είναι: $10100_{(2)} + 1_{(2)} = 10101_{(2)}$

Τύποι Μεταβλητών

Τύπος	Συνηθισμένο μέγεθος (bytes)	Εύρος τιμών (min-max)	Παράδειγμα Τιμής
char	1	-128 ... 127	'B', 0x42
short int	2	-32.768 ... 32.767	42
int	4	-2.147.483.648 ... 2.147.483.647	42
long int	4	-2.147.483.648 ... 2.147.483.647	42L
float	4	Μικρότερη θετική τιμή: $1.17 \cdot 10^{-38}$ Μεγαλύτερη θετική τιμή: $3.4 \cdot 10^{38}$	42.42F
double	8	Μικρότερη θετική τιμή: $2.2 \cdot 10^{-308}$ Μεγαλύτερη θετική τιμή: $1.8 \cdot 10^{308}$	42.42
long double	8, 10, 12, 16		42.42L
unsigned char	1	0 ... 255	'B', 0x42
unsigned short int	2	0 ... 65535	42
unsigned int	4	0 ... 4.294.967.295	42
unsigned long int	4	0 ... 4.294.967.295	42LU

Ανάθεση σε Μεταβλητή (Variable Assignment)

Ανάθεση σε μια μεταβλητή μπορώ να γίνει κατά τον ορισμό της:

```
int x = 42;
```

Ή μετά τον ορισμό της:

```
int x;
```

```
x = 42;
```

Ή με δεκαεξαδικό τρόπο:

```
int x = 0x2A;
```

Περιεχόμενο της x
πριν την ανάθεση

Byte 0

0	0	1	0	1	0	1	0
---	---	---	---	---	---	---	---

Byte 1

0	1	0	0	0	0	1	0
---	---	---	---	---	---	---	---

Byte 2

1	1	1	0	0	0	1	1
---	---	---	---	---	---	---	---

Byte 3

1	1	1	0	0	0	1	1
---	---	---	---	---	---	---	---

...

...

Byte N-1

0	0	0	0	0	0	0	0
---	---	---	---	---	---	---	---

Byte N

0	1	1	0	1	0	0	0
---	---	---	---	---	---	---	---

Ανάθεση σε Μεταβλητή (Variable Assignment)

Ανάθεση σε μια μεταβλητή μπορώ να γίνει κατά τον ορισμό της:

```
int x = 42;
```

Ή μετά τον ορισμό της:

```
int x;
```

```
x = 42;
```

Ή με δεκαεξαδικό τρόπο:

```
int x = 0x2A;
```

Γίνεται και σε οκταδικό: `x = 052;`

Περιεχόμενο της x
μετά την ανάθεση

Byte 0

0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	1	0	1	0	1	0

Byte 1

Byte 2

Byte 3

...

Byte N-1

Byte N

0	0	0	0	0	0	0	0
0	1	1	0	1	0	0	0

Υπερχείλιση Ακεραίων (Integer Overflow)

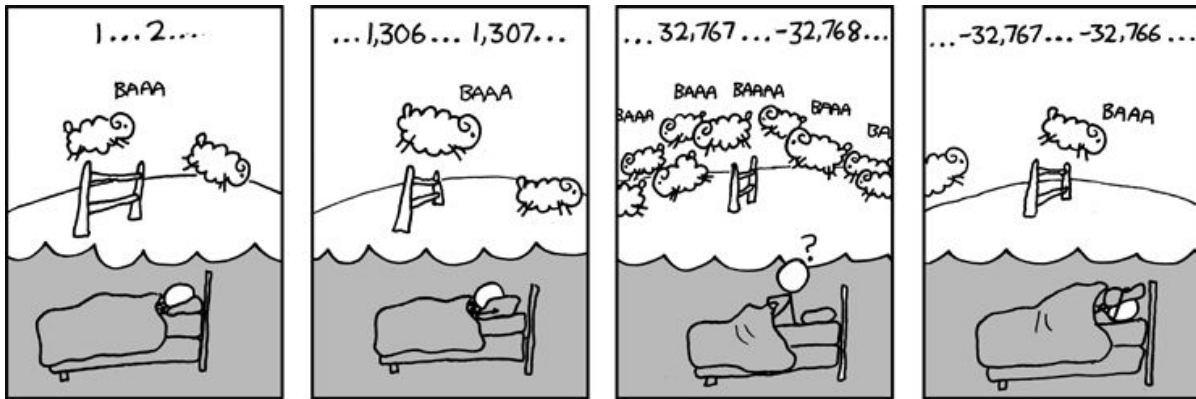
Τι θα τυπώσει το παρακάτω πρόγραμμα;

```
#include <stdio.h>

int main() {
    printf("%d\n", 2000000000 + 2000000000);
    return 0;
}
```

```
$ ./overflow
-294967296
```

Τι συνέβη; Πως το διορθώνουμε;

Ακέραιοι με συγκεκριμένη ακρίβεια

Είπαμε ότι το μέγεθος ενός `int` είναι συνήθως 4 bytes - υπάρχει τρόπος να είμαστε βέβαιοι;

- Με την χρήση της `sizeof` μπορούμε να βρούμε το μέγεθος ενός τύπου - περισσότερα σε μελλοντικές διαλέξεις
- Με την χρήση της βιβλιοθήκης `<stdint.h>` μπορούμε να δηλώσουμε ακεραίους με την επιθυμητή ακρίβεια:

`int8_t`, `uint8_t`, `int16_t`, `uint16_t`, `int32_t`, `uint32_t`, `int64_t`, `uint64_t`

Η Συνάρτηση printf

Η συνάρτηση printf() χρησιμοποιείται για το τύπωμα δεδομένων στο αρχείο εξόδου stdout (standard output)

- Έχει μία μεταβλητή λίστα παραμέτρων:
 - a. Η πρώτη παράμετρος είναι ένα αλφαριθμητικό μορφοποίησης (format string), δηλαδή μία ακολουθία χαρακτήρων μέσα σε διπλά εισαγωγικά (" ") η οποία καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο θα τυπωθούν τα δεδομένα.
 - b. Οι επόμενες παράμετροι είναι προαιρετικές και, αν υπάρχουν, η printf() μπορεί να χρησιμοποιήσει τις τιμές τους
- Το αλφαριθμητικό μορφοποίησης (format string) μπορεί να περιέχει:
 - a. Απλούς χαρακτήρες (οι οποίοι εμφανίζονται όπως είναι στην οθόνη)
 - b. Ακολουθίες διαφυγής (Escape sequences)
 - c. Προσδιοριστικά μορφοποίησης (Format specifiers)

Ακολουθίες Διαφυγής (Escape Sequences)

Η ακολουθία διαφυγής αποτελείται από μία ανάστροφη κεκλιμένη (\) (backslash) και έναν χαρακτήρα

Escape Sequence	Σημασία
<code>\n</code>	Αλλαγή γραμμής, σαν το πλήκτρο Enter
<code>\r</code>	Επαναφορά του δρομέα (cursor) στην αρχή της τρέχουσας γραμμής
<code>\t</code>	Τύπωμα ενός κενού ίσο με το tab, σαν το πλήκτρο Tab
<code>\\</code>	Τύπωμα ανάστροφης κεκλιμένης (backslash)
<code>\"</code>	Τύπωμα διπλών εισαγωγικών (double quotes) (")
<code>\xNN</code>	Τύπωμα του χαρακτήρα που αντιστοιχεί σε NN σε δεκαεξαδικό
<code>\a</code>	Δημιουργία ηχητικού σήματος

Προσδιοριστικά Μορφοποίησης (Format Specifiers)

Τα προσδιοριστικά μορφοποίησης αποτελούνται από τον χαρακτήρα % ακολουθούμενο από έναν ή περισσότερους χαρακτήρες που προσδιορίζουν πως να γίνει η μορφοποίηση (πλήρης λίστα [εδώ](#))

Format Specifier	Σημασία
%c	Τύπωμα ASCII χαρακτήρα
%d ή %i	Τύπωμα ακεραίου
%u	Τύπωμα unsigned (μη-προσημασμένου) ακεραίου
%f	Τύπωμα float
%llu	Τύπωμα long long unsigned int
%%	Τύπωμα του χαρακτήρα %

Δηλώσεις Πολλών Μεταβλητών

Μεταβλητές του ίδιου τύπου μπορούν να δηλωθούν στην ίδια γραμμή, διαχωρισμένες με κόμμα (,):

```
int a;
```

```
int b;
```

```
int c;
```

Μπορεί να γραφτεί ισοδύναμα ως:

```
int a, b, c;
```

Δεσμευμένες Λέξεις (Reserved Keywords) στην C

Οι δεσμευμένες λέξεις έχουν προκαθορισμένο νόημα για τον μεταγλωττιστή και **δεν** επιτρέπεται να χρησιμοποιηθούν για τον ορισμό μεταβλητών ή συναρτήσεων.

<code>auto</code>	<code>do</code>	<code>goto</code>	<code>signed</code>	<code>unsigned</code>
<code>break</code>	<code>double</code>	<code>if</code>	<code>sizeof</code>	<code>void</code>
<code>case</code>	<code>else</code>	<code>int</code>	<code>static</code>	<code>volatile</code>
<code>char</code>	<code>enum</code>	<code>long</code>	<code>struct</code>	<code>while</code>
<code>const</code>	<code>extern</code>	<code>register</code>	<code>switch</code>	
<code>continue</code>	<code>for</code>	<code>return</code>	<code>typedef</code>	
<code>default</code>	<code>float</code>	<code>short</code>	<code>union</code>	

Για την Επόμενη Φορά

- Από τις σημειώσεις του κ. Σταματόπουλου συνιστώ να έχετε καλύψει τα πάντα μέχρι την σελίδα 33.
- [Bits and bytes](#)
- [Escape Sequences in C](#)
- Printf [tips](#) and [reference](#)
- Συμπλήρωμα ως προς 2 εξήγηση [γραπτή](#) και σε [βίντεο](#)

Ευχαριστώ και καλό βράδυ εύχομαι!
Keep Coding ;)